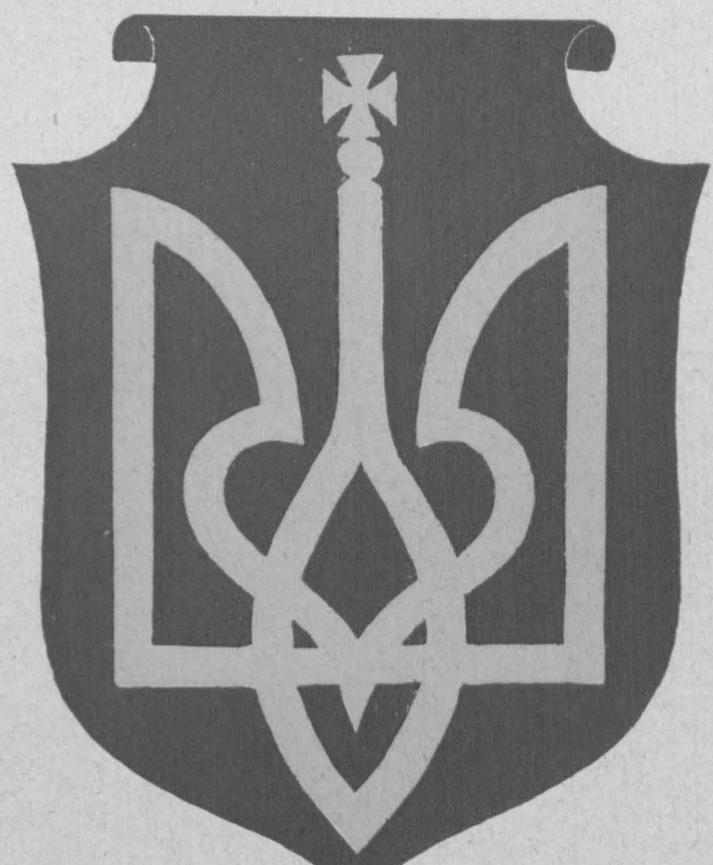

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС

1 9 11 4 6

УКРАЇНСЬКИЙ
1958
МУЗЕЙ-АРХІВ.

ГЕРБ
ДЕРЖАВНОЇ УКРАЇНИ

СУЧАСНА СВІТОВА КРИЗА.

Оглядаючись на гігантське світове змагання, що ми його тільки що пережили, ми не можемо пояснювати його тільки державно-національними протиріччями, розбіжністю інтересів ряду держав, що в своєму розвиткові привели до збройного конфлікту. Історія говорить нам, що бойові акції остатільки широкого розмаху завжди мали місце тільки в тому разі, коли виступали колізії загальних ідейно-політичних світоглядів, коли стикались ріжкі державно-політичні концепції.

Наполеонівська епопея була боротьбою нового державного укладу, що несла з собою буржуазна Франція, проти старовинних феодальних держав, якими були тоді інші європейські країни. Боротьба формально закінчилась поразкою нових ідей буржуазної Франції; революції середини 19-го століття виявили й скріпили цю перемогу.

Перша світова війна 1912 – 1918 років в основному була боротьбою демократичних держав проти феодальних монархій Центральної Європи. Перемога Антанти була перемогою принципів демократії; наслідком її було поширення демократичних зasad майже на всі країни світу.

Аналогічно цьому кажуть і пишуть, що недавня друга світова війна 1939–1945 років була змаганням за демократичні принципи; кажуть, що боротьба провадилася між демократичними й авторитарними фашистськими державами й що перемогли в цій боротьбі демократичні держави, перемогли принципи демократії.

З таким формулюванням, з таким трактуванням справи не можна повністю погодитися. Не можна з цим погодитися поперше тому, що одна з великих держав переможець – Росія – хоче вона і називає себе демократичною /навіть найдемократичнішою/, сама по суті не є демократичною, а авторитарною державою й виявляє виразну й тверду тенденцію не тільки лишатися такою й надалі, але й поширювати принципи свого державного устрою й на інші країни, що перебувають під її державно-політичним впливом.

Не можна погодитися з цим, виходячи ще й з інших міркувань. Авторитарні центрально-європейські держави – Німеччина й Італія – не були такими з давніх давен й ще недавно теж мали демократичний устрій. В цих країнах демократичний устрій виродився в авторитарний. Авторитарний устрій створився в них у наслідок краху попереднього демократичного устрою. Переход до авторитарної державності в Німеччині й Італії знаменував собою банкротство демократичного устрою цих країн і був одним із виявів загальної кризи демократично-го світоустрою. Тому то я й гадаю, що війну демократичних

держав проти Німеччини й Італії вірніше буде розглядати, як один з етапів розв'язування цієї кризи. Разом з тим, кажучи, про перемогу демократії Англії й США, доцільно поставити питання, чи знаменує ця перемога розв'язання кризи демократичного устрою, чи є вона, приймайши хоч би певним кроком вперед на шляху до розв'язання цієї кризи.

В країнах, у яких до 1939 року панували демократичні принципи, основні громадсько-державного устрою були однаковими. Скрізь вища законодавча влада належала парламентам, створеним після загальних, прямих і рівних виборів при тасмному голосуванні; були повністю забезпечені громадянські вільності – кожен громадянин міг вільно трикатися тих чи інших політичних поглядів і належати до тієї чи іншої політичної партії, чи угруповання. Але всіх таких, не дивлячись на однаковість основних засад, загальнодержавно-політична структура в різних країнах у значній мірі була відмінною.

Переважно в англо-саксонських країнах / у першу чергу в Англії й в США/ на громадській арені в основному фігурували тільки дві політичні партії, що змагалися між собою за державну владу. Як-що виникло три партії, то це бувало тільки тимчасовим переходовим етапом – на протязі певного часу одна з цих партій солаблювалась, розчинячись у двох інших партіях. Той чи інший результат загальних виборів давав одині з цих двох партій більшість депутатських місць у парламенті; ця партія формувала з своїх членів уряд, що керував країною і провадив певний державно-політичний курс відповідно до програму своєї партії.

Таким чином кожна з цих двох партій час од часу приходила до керівництва державою. Тему провідники цих двох партій завжди мислили державними категоріями й при виробці своїх програмів, при визначені своїх реальних цілей завжди мали на оці інтереси цілої держави. Отже й не дивно, що в питаннях зовнішньої політики, в питаннях взаємовідносин з іншими країнами звичайно не було розходжень між обома партіями, й це надавало зовнішній політиці країни належну виразність послідовність й твердість. У внутрішній політиці, в залежності від того, яка з двох партій перебувала при владі, провадився той чи інший політичний курс, але в цих країнах не бувало двовласти чи безвласти – у всякий час при владі перебувала певна партія, що провадила виразний курс внутрішньої політики з своїм програмом і тому мала належний авторитет серед усіх громадян держави.

Натомість у інших демократичних країнах / з великих держав у першу чергу в Франції/, в яких суспільство в меншій мірі було виковано в свідомому розумінні широких державних інтересів, громадсько-політична структура була цілком іншою.

Там утворювалось дуже багато /що десятка, або й того більше/ політичних партій. Партії ці створювались за різними принципами; одні з них відбивали різні відтінки загально-політичної думки й відповідали настроям різних соціальних верств. Інші партії мали регіональний характер, чи отворювались за національним, за релігійним принципом, а іноді за якось чисто випадковим ознаков.

Внаслідок цього парламенти, що повставали після загальних виборів, мали дуже отрочату структуру й складались з великого числа партійних груп. Звичайно жодна з партій не мала в парламенті абсолютної більшості, і тому державний уряд отворювався з представників різних партій. Тому він не міг провадити виразного послідовного внутрішньо-політичного курсу і взагалі був нестійким, оскільки замежав від порозуміння й взаємодовленності декількох різних партій. Уже тим самим такий уряд не міг мати поважного авторитету серед широких кіл населення.

В країнах з многопартійним громадсько-політичним устроєм державно-політичний курс тільки в деякій мірі визначався волевиявленням народу при загальних виборах – поза цим велику роль відігравали політичні комбінації керівників окремих партій і груп. Треба відзначити також, що деякі менші політичні групи ніколи не брали безпосередньо активної участі в уряді й у керуванні державою. Тему вони в своєму поступовани ї лише в майорі мірі мали на оці інтереси держави в цілому, а переважно обстоювали вузько партійні, групові чи регіональні інтереси. Дуже часто помітну роль відіграваний суто особисті матеріальні, чи амбітні інтереси.

Нарешті, треба особливо відзначити те, що при наявності багатьох політичних груп, з яких не всі стояли міцно на сторожі загально-державних інтересів, виникали й такі політичні групи, що перебували під ідейним впливом і націвіть організаційно підлягали політичним формaciям, керівники центри яких перебували поза межами даної держави. Ці політичні групи фактично включалися в іншу державно-політичну систему, може й ворожу даній державі й даному народові. Такі групи теж впливали на політичне життя країни, неоучи з собою антидержавні тенденції й діячи отруйно – розкладницьки на весь народно – державний організм.

Так наприклад у Франції були політичні групи, що перебували в ідейному й організаційному зв'язку з німецькими нацистами й італійськими фашистами – з партіями, що виразно обстоювали державні інтереси Німеччини й Італії. Майже в усіх демократичних країнах зформувалися досить сильні комуністичні партії, що були організаційно й ідейно пов'язані з російськими большовиками й обстоювали в першу чер-

гу не інтереси своєї держави, а державні інтереси СРСР.

Всі ці нездорові явища надзвичайно зле відбивалися на суспільно-політичному житті країни, підточуючи й ослаблюючи державний організм. Держава постійно переживала внутрішні політичні кризи, не дотримувалася виразного політичного курсу, в народі підупадав авторитет державної влади. Це неминуче зменшувало загальну потужність держави й тим самим ослаблювало її позиції при різних міжнародних колізіях і тим самим дуже шкодило загально-державним і загальнонародним інтересам.

Всі свідомі патріоти своєї батьківщини, що перш за все мали на оці загальні інтереси народу, інтереси держави, усвідомлювали згубність такого становища, відчували неспокій, невдоволення й шукали виходу. Це невдоволення відчуvalося скрізь, майже в усіх країнах і створювало загальну кризу демократичного устрою.

В Росії, шлях політичного розвитку якої був цілком своєрідним, прийшло до однопартійного устрою, до диктатури однієї партії. І от у багатьох демократичних країнах у більшій чи меншій мірі виявилися тенденції перейти теж до однопартійної системи. В ряді країн ці тенденції перемогли й привели до заведення однопартійного державного устрою, це диктатури однієї партії – це сталося в Італії, в Німеччині, Іспанії, Польщі, Туреччині й у деяких інших країнах. В більшості випадків це видалось далі в диктатуру керівництва цієї партії й естаточно в зосередженні повноваження влади в руках однієї особи – вожда партії /Фюрер – принцип/. Разом з цим звичайно сказовувались і всі основні засади демократії, створювався авторитарний недемократичний режим.

Таким чином на початок другої світової війни на міжнародному форумі в основному були репрезентовані такі державно-політичні системи: авторитарні однопартійні держави, головними представниками яких були Німеччина, Росія й Італія; демократичні двопартійні держави /Англія, США/, демократичні многопартійні держави /Франція, Бельгія/.

В першій стадії війни основні авторитарні держави /Німеччина, Росія, Італія/ виступили погоджено, маючи проти себе демократичні країни. В ході війни найслабшими виявили себе многопартійні демократичні держави, які після першої поразки дуже скоро капітулювали й зазнали цілковитого краху. Навпаки двопартійні демократичні держави виявили велику відпорну силу. Після значних початкових поразок вони зуміли з винятковою енергією мобілізувати всі духовні й матеріальні сили своїх народів і стійко продовжувати

вали боротьбу. Розбіжність державних інтересів авторитарних держав привела далі до розкладу й до війни між ними. Тому в другій стадії війни одна з авторитарних держав /Росія/ воювала спільно з англоамериканськими демократіями, що цей блок після напруженої боротьби досяг перемоги над авторитарними центрально-європейськими державами.

Отже перебіг і наслідки війни виявили потужність і внутрішню міць двопартійних демократичних держав; але треба визнати, що під час війни показали себе оильними й стійкими також і однопартійні авторитарні держави. Війна фактично не дала ні одині, ні другій з цих державних систем виразної перемоги над другою. Тим самим не принесла вона й розв'язання кризи демократичного устрою.

Після війни Росія лишилась і надалі однопартійною недемократичною державою, яка поступово намагається попирати принципи свого державного устрою й на інші колись демократичні країни, що перебувають у сфері її окупації.

Великі демократичні двопартійні держави Англія й США, що під час війни виявили свою силу міцно тримаються традиційних історично випробованих форм свого державного устрою. Вони виявляють тенденції до ще більшої консолідації своєї державно-політичної структури, активно борючись проти можливості зародження сепаратних груп, що провадили б дені акції без урахування загально-державних інтересів. Про це свідчить рішучість з якою США були подолані загальні страйки, при чому уряд одійшов і від деяких традиційних засад демократичності.

Англія й США обстоюють принципи демократичного державного устрою не тільки в своїй внутрішній політиці. В тих країнах, що перебувають під їхнім впливом, вони активно оприлюднюють відновлення демократичних засад. Більше того, вони рішуче домагаються введення принципів демократії і в тих країнах, що перебувають під російською окупацією, визнаючи тільки за свою Росією право будувати свій державний устрій за свою вподобию.

В країнах, звільнених англо-американцями від німецької окупації, відновився демократичний устрій. В багатьох з цих країн знову відтворилася многопартійна суспільно-державна структура з усіма своїми негативними рисами. Зокрема в ряді цих країн набрали значного впливу струйницькі комуністичні партії. Так бачимо, що у Франції й Бельгії у відповідальний час важливих міжнародних конференцій на протязі місяця не давалося досягти порозуміння між партіями й не можна було створити державний уряд. І тепер, як і десять років тому вживанькою зусилля, намічаються різні заходи для оздоровлення державно-політичного організму цих країн.

З другого боку варто відзначити, що в Туреччині, яка під час війни й у післявоєнний час виявила велику консолідаційну силу своїх національних сил, - інакші, без внутрішніх потрясень відбувся перехід від авторитарної однопартійної системи не демократичного устрою з пропартійною системою і з забороною комуністичної партії, як такої, що має свої корені поза межами держави.

Резумуючи все вище викладане, можна сказати, що перед весняна криза демократичного устрою, яка виявилась у банкротстві многопартійних демократичних держав і в переході частини їх у однопартійні автократичні держави і яка була одною з головних причин виникнення війни - що ця криза не усунена й не розв'язана війною.

І зараз демократичний устрій у багатьох країнах виявляється в многопартійності, що знаменує розклад і занепад держави. І зараз перед людськістю стояться два шляхи - перехід до двопартійної системи побудови суспільства, що зберігає всі основні засади демократичного устрою і в той же час забезпечує стійкість і міць держави, і тому є здійсненою поступовою формою суспільно-державного устрою - чи перехід до однопартійного авторитарного устрою, хоч і зміцнює державну структуру, але знаменує відхід від завойованих людськістю основних принципів демократії й суттєві глибоко сакційні. Шлях розв'язання кризи це є шлях упertoї боротьби цих двох систем і при тому мабуть неминучої збройної боротьби.

Нарешті горікнусь дуже коротко того, як виглядає у світі загальної кризи демократичного устрою суспільно-політичне життя у нас, українців. Тут, на еміграції ми дістали змогу більш менш вільного політичного розвитку. Розгорнули свою діяльність старі й повсталі нові політичні партії. Перше враження приводить немов би до безрадісного висновку, що ми стали на згубний, лездоровий шлях многопартійності. Нас тут усього тільки декілька сот тисяч, а ми масмо не менше десятка різних політичних партій і угруповань, утворених за найрозманітнішими, часто цілком випадковими зasadами.

Але можна відзначити й відрадне явище. Всі консервативні елементи нашого суспільства не розбиваються на різні партії. На політичному форумі представником консервативних елементів є тільки Союз Гетьманців Державників. Він можливо має певні дефекти в своїй організації, може в ньому трохи бракує активності, але він складає дружливу громаду, об'єднану білл одного проводу. Серед членів союзу самозрозуміло не може бути цілковитої готовності поглядів щодо тактичних питань, але ні в якій мірі не помігло тенденцій до створення різних консервативних партій.

Тому то є всі підстави сподіватися, що і в майбутньому Союз Гетьманців Державників лишиться єдиним репрезентан-

том консервативних елементів нашого суспільства. А це природнім шляхом може привести до того, що і інші радикальні політичні угрупування теж об'єднаються, творячи з другу політичну формацию, другу партію. Тим самим хотілося б зірити, що і ми прийдемо до найздоровішої, поступової форми демократичного устрою, до двопартійної державно-політичної структури.

Ів. Марченко.

В. Г.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ КОНСЕРВАТИЗМ.

Українство виявляє добру волю знайти себе в тому вирі, що още знявся над світом, порозумітися між собою й відповідно зорганізуватися. Але неадорова атмосфера в цілому світі за останні десятки років дається знаки: повстає незвична плутаниця в опінках і плутаниця понять. Зокрема нас, українських консерваторів кожний розуміє і трактує, як собі може й хоче. Вважаю за свій обовязок подати тут де-що з В.Лининського про суть українського консерватизму та про його роль й місце в українському політичному житті. Хай одночасно це буде квіткою на могилу незабутнього Небіжчика в 15. роковини його смерти.

До тих цитат із "Листів до братів - хліборобів" додаю деякі свої зауваги.

* Україна, коли мас існувати, мусить пройти через процес створення держави, тобто - процес завойовання влади найсильнішою місцевою групою. І не помилляться наші націоналісти - оклократи, коли цьому процесові завойовання хочуть дати один розвід. Але помилляться вони, думаючи, що цей провід може дати націоналізм і диктатура.

Створення Української Держави, тобто - завойовання влади на укр. території найсильнішою місцевою групою, може відбутись тільки під гаслом: - "Українська Держава для всіх, що живуть в Україні" - гаслом, яке власне всякий диктаторський націоналізм виключає.

І це завойовання не може бути зроблено групою диктаторською, тобто - такою групою, яка б на вірець комуністів чи фашістів складалась з людей тільки одного громадського типу, яка б перемогла всі групи інших типів і яка б могла ними необмежено по диктаторські правити.

Пам'ятаймо, що мі войовники - продуценти, мі войовники - непродуценти, мі продуценти і непродуценти невойовники не маєтимуть силу в Україні, щоб кожна з цих груп могла сама, без зовнішньої допомоги, інші групи завоювати і ними са-

ма, власними місцевими силами, неподільно й самодержавно правити.

УКРАЇНА МОЖЕ ЗБУДОВАНА ТІЛЬКИ ГАРМОНІЙНОЮ СПІВПРАЦЕЮ ЦИХ ТРЬОХ ОСНОВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ТИПІВ.

Іншими словами: місцева найсильніша група, здатна до завоювання собі влади на українській території, мусить включити в себе провідні, організаторські елементи всіх цих трьох типів. Тому ані демократія, яка єсть необмеженим пануванням громадянства над державою і необмеженою владою невойовників над войовниками - продуцентами і войовниками - непродуцентами; ані охлократія, яка навпаки: єсть необмеженим пануванням держави над громадянством і необмеженою владою войовників - непродуцентів над невойовниками і войовниками - продуцентами - для будови Української Держави не надаються.

Тільки клясократія, яка дас змогу гармонійної політичної опівпраці всіх цих типів і яка допускає їх рівнокірно до участі в правлінні державою - тобто допускає їх, відповідно до їх внутрішніх сил, до правлячої верстви - єсть тим методом, при помочі якого може бути збудована Українська Держава. Цим методом зрештою і будувалась до сі Українська Держава в добах, коли вона дійсно іонувала, і з його розкладом і упадком вона неминуче падала. В трагічному положенні нашім між охлократично-диктаторською Москвою і демократично-анаархічною споконвіку Польщею, тільки метод класократичний, опертий на рівновазі між державою і громадянством - між державним, всеобмежуючим примусом і нахилом громадянства до необмеженої свободи, до анархії - відріжнає нас від цих двох сусідніх і на нашу державну незалежність завжди зазіхаючих націй.

Відріжнаючи, він тим самим творить нашу індивідуальність державно-національну. Україно-творчою була тільки клясократія - в протилежність до демократії, яка завжди включає нас в Москву.

МЕТОДОМ КЛЯСОКРАТИЧНИМ БУДУВАЛАСЯ СПОКОНВІКУ В УКРАЇНІ ВСЯКА МІСЦЕВА, УКРАЇНСЬКА, ВЛАСНА ВЛАДА І ЦИМ МЕТОДОМ ТІЛЬКИ МОЖЕ ВОНА І В БУДУЧИНІ ДЕРЖАТИСЬ". /549-550/.

"Всі нації поневолені скрізь і завжди визволялися не з "ліва" тільки з "права" /треба звернути увагу, що ці терміни поставлені в лапках, а також і на те, як розуміє те "з права" В. Липинський. Б.Г./: не тоді, коли вони на місці існуючого чужого ставили проекти утопійного будучого, а тоді, вони чуже усували віdbудовою в новітніх формах свого колишнього, традиційного старого; коли вони, борючись за стару традицію національну, за свої старі "права і вольності" вкладали в цю традицію національну реально моливий новий зміст, а не тоді, коли во імя утопійних

кових вони відкидали і поборювали стару традицію національну"/173/.

"Процес росту всякої реально існуючої нації може відбуватись тільки органічно, від бувшого до будучого, а не навпаки. І тільки відроджена в Гетьманстві реально була Україна може передати реально все витворену нашу державно-національну культуру Україні новій."/523/

* Возстановлення Гетьманства це той пункт, за який живий український консерватизм уступити не може. Але врятувати від смерті себе і свою націю консерватори українські зможуть тільки такими політичними формами Гетьманства, в яких міг би бути гармонійно зрівноважений консерватизм і поступ. Гетьманство ні в якому разі не може бути абсолютною /охлократичною/ монархією чи диктатурою, недопускаючи поступу і необхідної для його існування законної політичної свободи.

Політична суть Гетьманства власне в тому, щоб необхідна для руху, для життя, боротьба між консерватизмом і поступом - могла прийняти форми законні, загально-національні і національно-творчі. Іншими словами, річ іде про політичний устрій Гетьманства.

Ми устрій цей мислимо в формах правової клясократичної - тобто на співробітництві всіх самоорганізованих класів і на їх політичній рівноправності опертої - ТРУДОВОЇ МОНАРХІЇ.

І в вироблені цих форм ми готові на якнай ширше співробітництво і якнай ширший обмін думок з нашими поступовцями.

Але передумовою для цього ЄДИНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ФРОНТУ МУСИТЬ БУТИ ВІЗНАННЯ З ЇХ БОКУ ОДНОГО, ОБЕДНУЮЧОГО ВСІХ НАС, І НЕПОРУШНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОВОДУ: ВІЗНАННЯ ГЕТЬМАНСТВА. Без цього ми з ними до одного національного фронту не можемо тому, що без такого єдиного і сталого проводу і без персоніфікації в традиційному гетьманськім Роді державних укр. змагань, ми ані в цей "єдиний національний фронт", ані в саму можливість реального, державного існування України не віrimо...

Чи для укр. поступовців це пункт єсть дійсно неприміливий так, як би це можна було по їх ворожому до нас і до ідеї Гетьманства віднomenю судити? Чи для них і для України було б дійсно краще, коли б ми, Гетьманці - консерватори, повіривши в їх запевнення, що ми "не українці" ПІШЛИ ТУДИ, КУДИ ВОНИ НАС СИЛОМІЦЬ ЗАГАНЯТЬ: - в Росію або в Польшу?"/523-524/.

"Найбільше, чого від нашої демократії во ім'я добра нації можна вимагати - це, щоб вона визнала авторитет Гетьмана-Монарха і тим дала змогу українському консерватизму абсорбувати і улешкодлювати в Україні росі-

йську та польську реакцію; іншими словами, щоб вона дала змогу, обмеживши свої бажання суверенної влади, нарешті дозвіти і сконсолідувати їх Українській Нації". /487/.

"Смерть консерватизму означає скрізь і завжди смерть нації". /513/.

"Організація здергуючих консервативних сил, а разом з тим і існування міцної держави, не можна собі помислити без установлення також одної, твердої і непорушної точки, біля якої всі консервативні, здергуючі сили могли би об'єднатися і витворити в той спосіб базу, підставу, для дальнього органічного і ритмічного розвитку держави і нації. Наприклад, Англія в своїй монархії має повну свободу всестороннього розвитку, але цієї ТОЧКИ ОПОРЫ – якою є в Англії персоніфікований її традицію та її сущість/ все те, що здобула нація в минувшині, і що вона має в сучасності/ англійський Монарх – не вільно порушувати нікому, і то не тільки під страхом державних законів, але під моральним примусом громадської опінії: громадського почуття англійських горожан.

"Опertoю на нашій історичній традиції і на нашій історичній спадковості точкою опори для укр. державницьких консервативних елементів може бути тільки відновлене наше традиційне Гетьманство. Розуміється з додатком того корективу СТАЛОСТИ, який намагались Йому надати наші предки за Гетьманів: Хмельницького, Самойловича, Розумовського, а саме: а саме: з перетворенням його з Гетьманства доживотнього, виборного, в ГЕТЬМАНСТВО ДІДИЧНЕ в ОДНІМ РОДІ, не виборче. І розуміється з наданням Йому в державному устрої тих ПОЛІТИЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ форм, які необхідні для сучасного духовного і матеріального розвитку нашої Нації." /495/.

"Такою точкою опори для нормального консерватизму звичайно буває правова, не абсолютистична / по моїй термінології: класократична, а не охлократична/ монархія. В її межах можливі всі реформи, до яких поступові по своїх реальних здібностях, про своїй проявленій у боротьбі з консерваторами силі, окажуться здатними.

Але її самої, цієї точки опори, рушити не вільно доти, доки в нації є живий і сильний консерватизм, доки разом з ним існує жива і сильна нація" /513/.

"Іншого консерватизму, не звязаного з відродженням Гетьманства в його сильній монархічній формі не може в Україні бути. Бо тільки Гетьманство є реально вже витвореною традиційною формою нашої державно-національної влади. Бо власне в формах Гетьманства виявилось сучасні відродження укр. консерватизму в 1918 році." /519/.

"Класократичний метод організації, допускаючи – в протилежність до методу охлократичного – рівнородність організаційних форм, при їх зasadничім поділі на дві основні –

консервативі і поступові - групи, зможе індивідуалістів поводі до сталого і непорушного монархічного центру притягти і їх біля нього, з ахованням навіть їх опозиційних осбільстів, організувати. Метод охлократичний ріжнородності організаційних форм і легальної опозиції та поступу не допускає." /546/.

* Коли у нас в останніх часах існував дійсно єдиний національний фронт?

Тоді, коли була влада Гетьмана і була опозиція проти цієї влади. Тоді дійсно всі думки Нації були обєднані біля однієї точки - біля одного національного проводу. Його піддержували гетьманці - консерватисти; на нього нападали, обєднані тоді дійсно в один Національний Союз, всі українські поступовці. І коли б українські консерватисти були настільки сильні, щоб цю єдину точку опори для себе і цієї Нації удержати, і щоб в боротьбі з поступовцями випробувати їх: хто з них єсть дійсною молодою силою, якій треба дати місце в проводі національному; хто єсть фантастом, якому треба дати викричатись і попектись у дотику з дійсністю; хто є амбітним нездарою, який сам себе своєю злістю віддає; хто дурнем, якого самі товариші по зброй відмінюють, хто зрешті злодієм, якого треба замкнути в тюрму, - була б тоді існувала Україна, була б тоді існувала Українська Нація.

А так, перемігши майже без опору, всі ці поступові типи кинулись в прірву юрбю і сьогодні вони розділиться самі між собою, "самоопреділиться" не в силі. Всі вони українські "націоналісти", всі вони "за народ", всі вони революціонери демократи, всі мають найкращу програму, але нема ніякої змоги реально провірити, хто між ними руїнник, а хто чесний, ідейний творець. Створити ж єдиний ПОЗИТИВНИЙ національний фронт між ідейними творцями і руїнниками, розуміється, неможливе. Такий фронт можливий тільки тоді, коли в ньому поступ бореться з сильним консервативним опором і коли в цій боротьбі ясно вирисовуються творці і одпадають та демаскуються руїнники... /514/.

Як відродити живий позитивний національний фронт?

"Коли б пануюча тепер в Україні комуністична влада була ТЕРІТОРІЯЛЬНО українською і репрезентувала місцеву традицію державно-національну, справа вирішалася б дуже просто.

Консерватистами українськими були б очевидно ці, що обороняли б цю владу, а поступовцями ці, що хотіли б її реформувати. В боротьбі таких консерватистів з поступовцями біля цієї влади витворився б єдиний укр. національний фронт і стала б живою українська нація.

Ця комуністична влада не єсть і не може бути владою територіяльною. Крім того вона не єсть і не може бути владою консервативною. Бо консерватизм, хоч і є завжди монар-

хічний, але не єсть ніколи самодержавний, диктаторський, охлократичний. Він має точку опори:- монархію, - за яку не уступає, але в межах цієї монархії він дає волю поступовцям боротись за свої ідеали. Крім того консерватизм в боротьбі з поступовцями намагається завжди опертись на свої власні місцеві сили, на свою власну місцеву традиційну державно-національну ідеологію. Бо коли б його сила спиралась не на традиційній ідеології, то він не був би консерватизмом місцевим, влашко-державним, національним.

Влада комуністична не допускає поступу: вона єсть диктаторськи самодержавна. Ніяких "національних союзів" при ній, як за часів Гетьманства, не може бути, а тим більше не входитиме вона в переговори щодо "міністерських портфелів". І коли б чийсь такий "національний союз" задумав підняти проти неї, як проти Гетьмана, повстання, то червоноармійці з Мордові чи "Ленінграду" промовлятимуть до нього матеріальними та ідеологічними аргументами, взятыми не з місцевої сили та традиції державно-національної. Тому обеднаного одним проводом - позитивного національного фронту біля сучасної комуністичної влади в Україні витворити неможливо. Остається еміграція, іншими словами офері ідеології:- сумна участь всіх утративших свою державу, своє тіло, націю. Але власне в цій офері, в офері ідеології, лежать зародки нащого воскресення реального, державного..."/515/.

І ось тут треба дуже точно виявити зміст кожного поняття, щоб не було плутанини, взаїмних нарікань через незрозуміння одних одними, зокрема ж виявити зміст основних понять: "консерватизм", "революціонізм" і "поступ" та сказати про їх можливі взаємини.

Консерватизм і поступ це коñечні передумовини руху, життя. Вони в боротьбі між собою взаїмно себе доповнюють, але при умовині існування ОЩОГО ЗАКОНУ, в межах якого вони чинять. Заперечення цього закону з боку консерватистів обертає їх у реакціонерів. Заперечення цього закону з боку поступовців обертає їх у революціонерів. Реакція це звироднілий консерватизм. Революція це звироднілий поступ. Консерватизм і революціонізм себе взаїмно заперечують і взаїмно себе виключають. Як Бог - за Миколою Кузанським - є "

" так і Гетьман воїсі України є та точка, в якій перехрещення ріжноманітних творчих українських сил дає позитивну рівнодіючу, коñечну для життя і розвитку Нації.

Революція тяжко собі уявляти добре вигленю, добре зачісаною, добре вихованою, законослухняною.

Революція сама собі закон! Вона завжди розхристана і брутальна. І революціонер у силу свого типу, революціонер - практик - не теоретик / є й такі, що одмінні - особистості, що творять звичайно за мирних обставин у габінетах ідеологічні підстави для рев. рухів - осб як Марко, Лавров, Крапот-

між та інші / - не може укладатися в будені рамки мирного життя, мирних відносин; типовим прикладом для такого революціонера - практика, революціонера за своїм типом, може бути Бакунін. Він є сталим запереченням того, що в довкола його. Його енергія шукає виходу, коли його чин - вправданий високою ідеєю, він може досягнути навіть найвищих щаблів суспільної драбини та захисти великої слави. Ось, прикладом, Ленін.

Богдан Хмельницький під цю категорію цілковито не підходить, як рівно і Іван Mazепа. Обидва типові консерватисти, але обидва, зокрема першій стають ніби то на революційний шлях.

Коли ж для твої енергії щема виходу в формі єдиновідного терену, то революціонерам може легко прибрести характер не чину, а злочину. Помилково думають ті, що, мовляв, можна привести в собі "вічного революціонера" з консерватистом, елементи заперечення закону і його утвердження, елементи руйнації й конструкції.

Або ж тоді треба говорити про ЧАСОВИХ революціонерів, що тільки в певний момент і тільки в даній ситуації стають "революціонерами", так би мовити, стають революціонерами в кінечності й на час.

І ось тут, коли ми приходимо до української дійсності, то зустрічаємося з фактом, що воі, в тому й українські консерватисти, укр. політичні групи з революційними супроти стаму річей в Україні, себто, воїн заперечують Москву в Україні.

В. Липинський стверджує це для консерватистів у таких словах:

"Опинивши між молотом старої метропольної держави /зупрости якої воїни стали революціонерами/ і наковалом місцевої революції /супроти якої воїни лишилися консерватистами/, місцеві консерватисти гинуть, а разом з ними гине для такої нації можливість здобуття власної держави..."/40/

Отже звідси виходить, що в певний момент консерватисти можуть стати своєрідними революціонерами, революціонерами, так би мовити, гавні.

А як же стоять справа з нашими "місцевими" революціонерами?

Чужа революція в Україні дійшла до своїх останніх меж.

Чи може якась укр. група має намір іти в напрямі поглиблених революцій ще далі, як большевики? Це дуже сумнівно! І чи не є сьогодня можна укр. політична група з ії однечасним революційним настановленням супроти Москви в Україні контреволюційною під поглядом соціалістичним?

В. Липинський пише:

"Упадок большевицької влади в реальній політичній мові означає: возвстановлення приватної власності на землю, а

разом з нею відновлення права природних організаторів хліборобського класу. Як аграрна революція була необхідною передумовою для знищення зародків Української Держави, так аграрна контреволюція є необхідною передумовою для відновлення цієї держави. Але тільки передумовою. Без аграрної контреволюції не може бути Української Держави, але на цій аграрній контреволюції можна збудувати в Україні і державу іншу, не українську..."/556/.

Тут тільки нам треба взяти під увагу, що як французька революція була знаком приходу до влади буржуазії, так російська революція 1917 року є знаком виходу па ареалу робітника й селянина, але з залишеним їх поки поза владою. І справа тепер у тому, щоб владу цю вони таки одержали. І здається тут між українськими групами розходжені нема.

Як здається, всі українські групи праґнуть відродження людини й її прав, що їх так брутально заперечив большевизм.

Але в ідеології українського трудового монархізму ми зустрічаємося з явищами, що також не укладаються в звичайному розумінні таємок "консерватизм", "поступ" і "революціонізм", як таємок, що ніби то собі суперечних.

Ідеологія українського трудового монархізму є консервативна у відношенню до життя людства в цілому і в усіх часах, коли брати це життя як задум Божий. Бо в основу свою вона кладе, як непорушний закон - Закон Божий, а далі - закон людини, як твору Божого, побудованого за зразком Бога самого. А тим самим ця ідеологія щемлюче поворується проти можного порушення цих двох законів, а значить стає супроти такого порушення революційної.

Але супроти історії власного народу й його справжнього вікового настановлення вона сuto консервативна. Ця ідеологія рівно ж настановлена протикапіталістично, отже - вона супроти цілого світу, Світи не виключаючи, і тут революційна.

Ось єді міркування треба мати на увазі, коли мова йде про роль й місце українського консерватизму супроти світу і супроти інших українських політичних течій.

1946, липень.

С П О Г А Д .
/ Продовження /.

Вимятки з ділких меморандумів Пана Гетьмана нам зачитував. В одному з них було таке, гостре місце, що я аж збідла, а чоловік вихопився з зауваженням: "Бійтеся Бога, Пане Гетьмане, хіба ж можна Ім таке писати, то те є ризико". "Я змерти за Україну кіколи не боюся, аби лише допомогти українській справі", - почули ми у відповідь.

- "Отже - спокій, витримка, розум - і все буде гаразд" повторив Пан Гетьман ще раз при нашому відході, а покищо я зроблю все можливе, щоб полегшити Ваше становище". Я глянула на Пана Гетьмана - такий спокій і вневість були у воїй Його престатті, так по батьківськи він все це говорив, що я заспокоїлася й повірила.

А що Пан Гетьман був батьком для багатьом українців, про це можемо твердити не лише ми. Про це розповідали нам багато й інших українців, яким Пан Гетьман здобував подягешня. При чому робив це едебільшого так, що ви й не знали звідки, коли і як це траплялося, що вам рапто ставало легше жити. Після Пана Гетьмана їй сам особисто міг зайти до вас і перевірити, чи дійсно вам стало краще жити, чи то ви в звичності дакували Йому за допомогу.

Кімці були упереджені проти Пана Гетьмана, а особливо за те, що маючи глибокій політичний розум і передбачаючи ще на початку війни поразку кімців, він у відповідний час відіслав свого сина - Гетьманіча Данила - до Англії.

Багато допомагала в таких справах і пані Гетьманова. Вона не шкодувала своїх міг, не раз відвідувала тих, або інших впливових людей. Мусіла їм виводити, пояснювати, втручувати. Потрібні були великі уміння й такт, щоб зарадити ліхові, а не накликати на голови нещаоливих ще зайвих неприємностей.

А Пані Гетьманівна - Списавета Павлівна кераз читала нам листи, в яких люди зверталися до Пана Гетьмана по пораду, по допомозу. Добірною укайською мовою, молода, гарна, бездоганно вихована Гетьманівна Списавета Павлівна, лагідно з відтиком смутку говорила, часом, читаючи листи: "Яке жахливо масть нести наші люди і, якби ви знати, як хочеться всім дожемогти". Після хвилевого замислення додавала: "Але ж це не така проста й легка річ, як то казові виглядає, бо теперішній кінецький провід таких жорстокий і дурний. Але батько має таку велику віру в правоту своєї справи і в те, що Всемогутній Бог допоможе таки нам українцям збудувати свою Україну," - що він не шкодує на те, що своїх, їх наших в мамою сині.

І в такі хвилини кераз і ще раз думалося: "Так Батько, як справжній Батько, що збільшив свою мудрість великим жи-

тъовим досвідом, піклується він про нас всіх українців, не-
залежно від їхніх політичних переконань, громадського стану,
аби він був тільки українцем.

Я знаю і поважаю багатьох наших українських геройів по-
літичних діячів, що принесли на вістар української справи
великі жертви. Багато з них, були значні українські
патріоти і прислужилися українській справі, навіть накла-
вши своїми головами. Але більшість із них мала темперамент,
гаряча козацька кров промовляла скоріше до серця ніж холо-
дний розум. Вони часто забували, що часи коли запорожська
гостра шабля, запал та відвага вирішували справу. Забу-
вали часом і те, що тепер до цього всього потрібні були
— витримка, дипломатична передбачливість, холодна розсу-
дливість, що очевидччики, не завжди і не так легко набуває-
ться, — і я подумала: "От як би добре було, коли б оде за-
містъ нас до дому Пана Гетьмана вчадали всі наші україн-
ські політичні діячі, щоб з ним раду радити і спільно до-
ходити до того чи іншого найкращого, на думку всіх, рішен-
ня..."

23.5.46.

С. О-ва.